

Het Monitoring Rapport Corporate Governance Code over boekjaar 2021 en het Slotdocument

Een laatste terug- en vooruitblik door de commissie-Van der Meer Mohr

*Mr. S. Rietveld**

In deze bijdrage bespreekt de auteur het Rapport monitoring boekjaar 2021 en het Slotdocument van de Monitoring Commissie. In het Monitoring Rapport wordt verslag gedaan over de naleving van de Corporate Governance Code over boekjaar 2021 binnen drie kernthema's: langetermijnwaardcreatie, diversiteit en cultuur. Het Slotdocument vormt een afsluiting van de zittingstermijn van de Monitoring Commissie onder voorzitterschap van Pauline van der Meer Mohr, met een terug- en vooruitblik.

1 Inleiding

De vierjarige zittingstermijn van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code (hierna: de commissie) onder voorzitterschap van Pauline van der Meer Mohr (hierna: de commissie-Van der Meer Mohr) is per 1 januari 2023 verlopen.¹ Op 20 december 2022 presenteerde de commissie-Van der Meer Mohr haar slotdocumentatie: een herziene Corporate Governance Code (hierna: de Code 2022),² een Verantwoordingsdocument,³ een monitoringrapport over boekjaar 2021 (hierna: Monitoring Rapport 2021)⁴ en een Slotdocument.⁵ Over de Code 2022 schreef ik een bijdrage in een eerdere aflevering van het Maandblad voor Ondernemingsrecht.⁶ In

dit artikel ga ik in op het Monitoring Rapport 2021 en het Slotdocument.

Het denken over corporate governance in het algemeen en de Corporate Governance Code (hierna: de Code) in het bijzonder lijkt op een keerpunt te zijn aanbeland. Waar corporate governance in de beginjaren⁷ in meer klassieke zin werd beschouwd als de regels over het bestuur van vennootschappen, het toezicht daarop en de wijze waarop deze regels worden toegepast en nageleefd,⁸ worden corporate governance en ook de Code heden ten dage steeds meer ingezet als methode om sociaal-maatschappelijke thema's als duurzaamheid, sociale ongelijkheid en diversiteit aan de orde te stellen. De commissie-Van der Meer Mohr constateert zelf de moeilijkheden die deze laatste ontwikkeling met zich brengt: overlap tussen de Code en (nieuwe) wet- en regelgeving, te meer nu deze thema's een razendsnelle ontwikkeling doormaken, en het ontbreken van een duidelijke lijn waar deze thema's het best geregeld kunnen worden: in zelfregulerende kaders (zoals de Code) of aan de hand van *hard and fast rules*?⁹ Hier komt bij dat door de juridisering van de maatschappij steeds meer spanning komt te staan op het *principle based* karakter van de Code en de schragende partijen¹⁰ en de stakeholders van de vennootschap elkaar minder makkelijk vinden dan voorheen.¹¹

* Mr. S. Rietveld is Senior Staff Associate bij Stibbe te Amsterdam.

1 Stcrt. 2018, 72448.

2 Zie www.mccg.nl/publicaties/codes/2022/12/20/corporate-governance-code-2022.

3 Zie www.mccg.nl/publicaties/publicaties/2022/12/20/verantwoording-van-actualisatie-van-de-code-2022.

4 Zie www.mccg.nl/publicaties/rapporten/2022/12/20/rapport-monitoring-boekjaar-2021.

5 Zie www.mccg.nl/publicaties/publicaties/2022/12/20/slotdocument-commissie-van-der-meer-mohr-2022.

6 S. Rietveld, De Herziene Corporate Governance Code 2022. Vernieuwend of toch een politiek compromis?, MvO 2023, afl. 1-2, p. 37-47. Zie over de Code 2022 bijv. ook C.R. Nagtegaal & M. van Olffen, De Corporate Governance Code 2022, een duurzame actualisatie?, Ondernemingsrecht 2023/44, afl. 6, p. 319-328, D.M.H. de Leeuw, De nieuwe corporate governance code: duurzaamheid, diversiteit & inclusie en dialoog, Bb 2023, afl. 6, p. 49-53 en M. Olaerts, Societal challenges and the future of corporate governance codes: Sustainable value creation in the new Dutch Code as an example, European Company Law (20) 2023, afl. 2, p. 32-33.

7 In Nederland vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw.

8 Zie Asser/Van Olffen & Rensen 2-IIa 2019/32 en S.B. Garcia Nelen, De beursvennootschap, corporate governance en strategie (IVOR nr. 120), Deventer: Wolters Kluwer 2020, p. 127-128.

9 Slotdocument, p. 5. Een pleidooi voor het opnemen van regels op het gebied van duurzaamheid in wetgeving houdt bijv. H.J. de Kluiver, Onderneming en duurzaamheid. Over ondernemen, mensenrechten, milieu en klimaat mede in Europees perspectief, WPNR 2023, afl. 7407, p. 314-315. Zie over dit dilemma ook Olaerts 2023.

10 Dit zijn Eumedion, Euronext, de VEB, de VEUO, VNO-NCW en CNV en FNV.

11 Slotdocument, p. 5. Zie hierover ook Rietveld 2023, p. 39-40 en Olaerts 2023.

Zou hiermee het laatste uur van de Code hebben geslagen?¹² Het is in ieder geval veelzeggend dat de Minister van Economische Zaken en Klimaat (hierna: de minister) vooralsnog heeft besloten om per 1 januari 2023 geen nieuwe commissieleden te benoemen.¹³ Bovendien is de minister in samenwerking met de betrokken ministeries en de schragende partijen eind 2022 een verkenning gestart naar de vraag hoe de Code ook de komende tien jaar actueel en betekenisvol kan blijven. De minister verwacht voor het zomerreces te kunnen berichten over de opbrengsten van deze verkenning en wat die eventueel betekenen voor de huidige opzet, werkwijze en inhoud van de Code en voor de (toekomst van de) commissie.¹⁴ Het is afwachten hoe een en ander zich gaat ontwikkelen.

Wat hier ook van zij, de commissie-Van der Meer Mohr heeft in ieder geval nog een laatste keer teruggekeken naar de naleving van de Code over boekjaar 2021 (in het Monitoring Rapport 2021) en naar de toekomst toe doet zij in het Slotdocument aanbevelingen voor een eventueel opvolgende commissie. In dit artikel behandel ik in paragraaf 2 eerst het werk van de commissie-Van der Meer Mohr in de afgelopen vier jaar aan de hand van het Slotdocument. In paragraaf 3 komen vervolgens het nalevingsonderzoek, de daarbij gehanteerde methodiek en de algemene resultaten van de monitoring van de naleving van de Code 2016 in het boekjaar 2021 aan de orde. In paragraaf 4 komt de naleving binnen de drie kernthema's langetermijnwaardecreatie, diversiteit en cultuur uitgebreid aan bod. Paragraaf 5 richt de blik op de toekomst; daarin bespreek ik de aanbevelingen van de commissie-Van der Meer Mohr voor een eventueel volgende herziening van de Code. Ik rond af in paragraaf 6.

2 Terugblik op het werk van de commissie-Van der Meer Mohr

De commissie-Van der Meer Mohr is op 1 januari 2019 gestart met haar werkzaamheden. Het behoort tot de taken van de commissie om de actualiteit en bruikbaarheid van de Code te bevorderen. Zij voert deze taak onder meer uit door (1) ten minste jaarlijks te inventariseren op welke wijze en in welke mate de voorschriften van de Code worden nageleefd, (2) zich op de hoogte te stellen van internationale ontwikkelingen en gebruiken op het terrein van corporate governance met het

oog op convergentie van nationale codes, en (3) leemtes of onduidelijkheden in de Code te signaleren.¹⁵

De initiële taak van de commissie-Van der Meer Mohr zag op het doen van onderzoek naar de naleving van de Code uit 2016. Hiertoe heeft de commissie-Van der Meer Mohr tijdens haar zittingstermijn een viertal nalevingsonderzoeken verricht (boekjaren 2018-2021), steeds in samenwerking met SEO Economisch Onderzoek (hierna: SEO).¹⁶

De commissie-Van der Meer Mohr heeft de afgelopen jaren ingezet op een steeds meer betekenisvolle rapportage door beursvennootschappen. Al vanaf haar eerste zittingsjaar vraagt de commissie-Van der Meer Mohr aandacht voor het feit dat de Code uitgaat van *veronderstelde* toepassing, waardoor conclusies over hoge nalevingspercentages niet in alle gevallen gerechtvaardigd blijken te zijn. De Code bestaat uit rapportagebepalingen en gedragsbepalingen, en daar waar de naleving van rapportagebepalingen per definitie controleerbaar is, geldt dit niet voor gedragsbepalingen. Bij gedragsbepalingen wordt vanwege het 'pas toe of leg uit'-principe van de Code uitgegaan van toepassing van de bepaling, tenzij een vennootschap zelf vermeldt dat een bepaling niet wordt toegepast. De toepassing wordt dan 'verondersteld'.¹⁷

De commissie-Van der Meer Mohr heeft getracht hierop bij te sturen door wijziging van haar onderzoeksmethodiek, in die zin dat naast het gebruik van het algemene bureauonderzoek (waarbij openbare corporate governance documentatie van de beursvennootschappen wordt bestudeerd) tevens werd ingezet op:

- het houden van verdiepende enquêtes onder de beursvennootschappen ter ondersteuning van het algemene bureauonderzoek (niet in het nalevingsonderzoek over boekjaar 2019 vanwege de COVID-19-pandemie en niet in het nalevingsonderzoek over boekjaar 2021);
- het gebruik van focusgroepen, waarin met een selectie van de totale groep beursvennootschappen de resultaten uit de monitoring nader worden geduid; en

¹² Zie ook de discussie die hierover in het Verenigd Koninkrijk wordt gevoerd: B.R. Cheffins & B.V. Reddy, *Thirty years and done – Time to abolish the UK Corporate Governance Code*, *Journal of Corporate Law Studies* (22) 2022, DOI:10.1080/14735970.2022.2140496. Zie ook De Kluiver 2023 en Olaerts 2023.

¹³ Zie de brief over de laatste ontwikkelingen in de Code van 20 december 2022, www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/12/20/laatste-ontwikkelingen-op-het-terrein-van-de-corporate-governance-code (hierna: Kamerbrief Code).

¹⁴ Zie Kabinetsreactie geactualiseerde Corporate Governance Code en Monitoring Rapport boekjaar 2021 van 28 maart 2023 (hierna: Kabinetsreactie Code). Het kabinet is voornemens om de Code 2022 wettelijk te verankeren, zie Kabinetsreactie Code, p. 4-5. Een conceptbesluit daartoe zal voor het zomerreces naar beide Kamers worden toegezonden.

¹⁵ Art. 2 lid 2 en 3 Instellingsbesluit Monitoring Commissie Corporate Governance Code, Stcrt. 2013, 34316.

¹⁶ Zie hierover ook de volgende bijdragen van mijn hand S. Rietveld, *De naleving van de Corporate Governance Code 2016 door (beurs)vennootschappen*. Het eerste Monitoring Rapport van de commissie-Van der Meer Mohr, MvO 2020, afl. 3-4, p. 108-115, S. Rietveld, *Het Monitoring Rapport Corporate Governance Code over boekjaar 2019: tijd voor vernieuwing?*, MvO 2021, afl. 3-4, p. 129-138 en S. Rietveld, *Het Monitoring Rapport Corporate Governance Code over boekjaar 2020. Kwaliteit van toelichting andermaal (maar dan anders) centraal*, MvO 2022, afl. 3-4, p. 114-123.

¹⁷ Zie Monitoring Rapport 2018, p. 7 en 17-18, www.mccg.nl/publicaties/rapporten/2019/12/13/rapport-monitoring-boekjaar-2018, Monitoring Rapport 2019, p. 7, 11 en 18-19, www.mccg.nl/publicaties/rapporten/2020/12/14/rapport-monitoring-boekjaar-2019 en Monitoring Rapport 2020, p. 7 en 14, www.mccg.nl/publicaties/rapporten/2021/12/15/rapport-monitoring-boekjaar-2020. Zie hierover eerder Rietveld 2020, p. 111 (en noot 29 voor verdere verwijzingen), Rietveld 2021, p. 132 en Rietveld 2022, p. 116-117.

- het uitvoeren van verdiepende bureaustudies gericht op de kwaliteit van de door de beursvennootschappen gegeven toelichtingen en motiveringen in geval van *afwijken* (boekjaar 2019) dan wel op de kwaliteit van toelichting *in het algemeen* binnen enkele kernthema's (vanaf boekjaar 2020).

Er is dus een verruiming zichtbaar van de kwaliteit van toelichtingen in geval van *afwijking* van de Code naar de kwaliteit van toelichting *in het algemeen*.¹⁸ Door in te zetten op deze meer inhoudelijke benadering van rapportage wil de commissie-Van der Meer Mohr beursvennootschappen voorbereiden op de aankomende (Europese) wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en de (betekenisvolle) verantwoording daarover.¹⁹ Voorafgaand aan de rapportage over boekjaar 2021 riep de commissie-Van der Meer Mohr beursvennootschappen bovendien op om de uitleg rond de thema's langetermijnwaardecreatie, cultuur en diversiteit *eenmalig* inhoudelijk nog relevanter te maken aan de hand van de onderliggende gedragsbepalingen. Een eenmalige verschuiving naar een 'pas toe én leg uit'-methodiek derhalve.²⁰

Naar de toekomst toe ziet de commissie-Van der Meer Mohr overigens nog ruimte voor verbetering. Een eventuele opvolgende commissie wordt opgeroepen om verdere stappen te nemen wat betreft de onderzoeksmethodiek, waarbij ook kan worden nagedacht over de rol van de commissie bij het niet- of onvoldoende naleven van de Code door beursvennootschappen, anders dan door het versturen van aandachtspuntenbrieven aan de desbetreffende vennootschappen en het bieden van *guidance* door het geven van voorbeelden.²¹

Samen met de schragende partijen heeft de commissie-Van der Meer Mohr natuurlijk ook een herziene Code 2022 tot stand gebracht. Naast gewijzigde bepalingen omtrent de rol van aandeelhouders, waarbij onder meer verschillende bepalingen uit de Eumedion Stewardship Code zijn geïntegreerd in de Code 2022, is in de Code 2022 in het bijzonder aandacht voor duurzame langetermijnwaardecreatie en duurzaamheidsverslagge-

ving, diversiteit en inclusie (D&I), digitalisering en cybersecurity, cultuur en sociale veiligheid, en de stakeholderdialoog.²²

3 Nalevingsonderzoek boekjaar 2021: methodiek en algemene resultaten

Het is de vierde en laatste keer dat de commissie-Van der Meer Mohr de naleving van de Code 2016 onderzoekt. In navolging van het nalevingsonderzoek over boekjaar 2020 kiest de commissie-Van der Meer Mohr er wederom voor om niet de gehele naleving van de principes en best practice bepalingen (bpb's) van de Code 2016 in kaart te brengen, maar verdiepend onderzoek te doen gericht op de kwaliteit van rapportage binnen – dit keer – drie kernthema's: langetermijnwaardecreatie (bpb 1.1.3 en 1.1.4), diversiteit (meer in het bijzonder de samenstelling en omvang van de raad van commissarissen (hierna: RvC) en het bestuur, bpb 2.1.1 en 2.1.6) en cultuur (bpb 2.5.4).²³

In opdracht van de commissie-Van der Meer Mohr heeft SEO allereerst een bureaustudie uitgevoerd naar de jaarverslagen en profielschetsen van de RvC van de bij het onderzoek betrokken beursvennootschappen. De bureaustudie bestaat uit een nalevingsonderzoek, een analyse van de kwaliteit van toelichting en een validatiefase. Eerst is de naleving van de geselecteerde rapportagebepalingen uit de Code in kaart gebracht op basis van dezelfde methode als in voorgaande nalevingsonderzoeken.²⁴ Wanneer vennootschappen niet vermelden dat zij afwijken van een bepaling, wordt naleving verondersteld. Bij afwijking van een bepaling is beoordeeld of een adequate uitleg is gegeven. Afwijking met uitleg kwalificeert eveneens als naleving. Afwijking zonder uitleg is aangemerkt als niet-naleving.²⁵

SEO heeft vervolgens getoetst op kwaliteit van de rapportage. Waar in het nalevingsonderzoek over boekjaar 2020 nog voornamelijk werd gekeken in welke mate vennootschappen procesmatig rapporteren of juist meer inhoudelijk aan de hand van de onderliggende gedragsbepalingen in de Code, is in het onderzoek voor dit boekjaar gekozen voor een nieuwe, meer diepgaande benadering. Voor elke onderzochte bepaling zijn voor de kwaliteit van toelichting indicatoren²⁶ vastgesteld.

18 Monitoring Rapport 2020, p. 14. Zie hierover ook Rietveld 2022, p. 115.

19 Monitoring Rapport 2020, p. 14 en 44. Ik verwijs onder meer naar de op 5 januari 2023 in werking getreden Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (PbEU 2023, L 322/15) (hierna: CSRD) en het voorstel voor een Corporate Sustainability Due Diligence Directive (COM(2022)71 final) (hierna: het CSDDD-voorstel). Zie bijv. L.K. van Dijk & J.B.S. Hijink, Finalisering van de Europese CSRD: een mijlpaal voor duurzaamheidsverslaggeving met grote impact op het ondernemingsrecht vanaf 2025, *Ondernemingsrecht 2022/87*, afl. 16, p. 617-628 en J.E.S. Hamster, Het voorstel van de Europese Commissie voor een richtlijn inzake passende zorgvuldigheid op het gebied van duurzaamheid: een kritische verkenning, *MvO 2022*, afl. 5-6, p. 150-159.

20 Deze methodiek komt niet terug in de Code 2022. Dit betreft dus inderdaad een eenmalige oproep. Zie eerder Rietveld 2022, p. 115 met verwijzingen.

21 Slotdocument, p. 3-4. Het is de vraag waaraan de commissie-Van der Meer Mohr hier denkt. Zou bijv. – naast *naming* door het geven van goede voorbeelden – ook kunnen worden gedacht aan *shaming*?

22 Slotdocument, p. 2 en 4. Zie hierover nader Rietveld 2023.

23 Monitoring Rapport 2021, p. 4 en 7. In het nalevingsonderzoek over boekjaar 2020 werd nog onderzoek gedaan naar vijf thema's: langetermijnwaardecreatie, risicobeheersing, cultuur, diversiteit en bezoldiging van bestuurders.

24 Deze methode werd voor het eerst door SEO gebruikt tijdens het nalevingsonderzoek van boekjaar 2015 en betreft het op basis van publiek toegankelijke bronnen nagaan op welke wijze vennootschappen de bepalingen in de Code naleven, zie Monitoring Rapport 2015, p. 18, www.mccg.nl/publicaties/rapporten/2016/12/23/rapport-monitoring-boekjaar-2015.

25 Monitoring Rapport 2021, p. 7 en SEO, Monitor Corporate Governance Code Boekjaar 2021. Naleving en kwaliteit van toelichting van de Nederlandse Corporate Governance Code, www.seo.nl/publicaties/monitor-corporate-governance-code-boekjaar-2021/ (hierna: SEO Nalevingsonderzoek), p. 3-6.

26 Deze indicatoren zijn terug te vinden in bijlage B.1 van het SEO Nalevingsonderzoek, p. 54 e.v. Met betrekking tot de profielschets van com-

Deze indicatoren meten aspecten van kwalitatief hoogwaardige verslaggeving. Aan de hand van de indicatoren zijn aan passages uit de jaarverslagen en profielschetsen scores toegekend. De uitkomsten zijn vervolgens gevalideerd in overleg tussen SEO en de afzonderlijke vennootschappen (validatiefase). Van deze validatiemogelijkheid hebben 55 vennootschappen gebruik gemaakt.²⁷

De bureaustudie is net als bij de vorige drie nalevingsonderzoeken aangevuld met de inzichten die de commissie-Van der Meer Mohr heeft opgedaan uit gesprekken met veertien beursvennootschappen in drie verschillende focusgroepen. Alle beursvennootschappen zijn uitgenodigd voor deze focusgroepen, waarna uit de aanmeldingen een selectie is gemaakt. Uitgangspunt was hierbij dat zowel grote als kleine vennootschappen vertegenwoordigd zijn, alsook vennootschappen genoteerd binnen en buiten Nederland. Bovendien is voorrang gegeven aan vennootschappen die in eerdere jaren nog niet hadden deelgenomen. Er is dit boekjaar geen verdiepende enquête gehouden.²⁸

De onderzoekspopulatie bestaat dit boekjaar uit 112 (boekjaar 2020: 113) beursvennootschappen, waarvan 30 (boekjaar 2020: eveneens 30) vennootschappen met een notering buiten Nederland. Waar de commissie-Van der Meer Mohr tijdens haar eerste nalevingsonderzoek (boekjaar 2018) naast beursvennootschappen de niet-beursgenoteerde vennootschappen rekende tot de onderzoekspopulatie, komt deze eer sinds het nalevingsonderzoek over boekjaar 2019 – terecht²⁹ – toe aan de beursvennootschappen in den vreemde.³⁰ Ook kent SEO weer belang toe aan de naleving en kwaliteit van toelichting naar beursindex (AEX, AMX, AScX en lokaal). Nieuw is de indeling naar bedrijfstak en omzet.³¹

Voor de onderzochte bepalingen geldt in algemene zin een hoog nalevingspercentage. Het onderzoek laat echter ook zien dat waar het de kwaliteit van toelichting betreft vennootschappen nog stappen kunnen maken om betekenisvoller te rapporteren. De commissie-Van der Meer Mohr verstaat onder betekenisvol rapporteren dat niet alleen intenties en beleid ter

implementatie van de bpb's worden vermeld, maar ook inzicht wordt gegeven in genomen acties, dilemma's die zich daarbij voordoen, de afwegingen die daarbij worden gemaakt, de uitkomsten en de impact op de onderneming. Het doel van de rapportage is overigens niet om heel gedetailleerd te zijn. Goede rapportages zijn volgens de commissie-Van der Meer Mohr duidelijk, beknopt en toegespitst op de vennootschap.³²

In algemene zin spreekt de commissie-Van der Meer Mohr in het kader van betekenisvolle verslaggeving de verwachting uit dat beursvennootschappen de Code omarmen en zij het gebruik van lange boilerplates en herhalingen in jaarverslagen trachten te vermijden. Daarnaast kunnen beursvennootschappen betekenisvoller rapporteren door hun intenties concreet te maken en inzage te geven in welke acties zijn ondernomen. Uiteindelijk heeft de commissie-Van der Meer Mohr zestien beursvennootschappen een brief gestuurd met aandachtspunten om hun verslaggeving over boekjaar 2022 te verbeteren.³³

In de volgende paragraaf over de verschillende kernthema's komen deze algemene conclusies in meer detail aan bod.

4 Nalevingsonderzoek boekjaar 2021: verdiepende kernthema's

4.1 Langetermijnwaardecreatie en ESG

Het begrip langetermijnwaardecreatie is in de Code 2016 geïntroduceerd en in de Code 2022 nader ingevuld en verworden tot duurzame langetermijnwaardecreatie.³⁴ Ook in het nalevingsonderzoek over boekjaar 2021 wordt in het kader van het thema langetermijnwaardecreatie ruimschoots aandacht besteed aan Environmental, Social en Governance (ESG)-aspecten. De idee is dat beursvennootschappen door uit te gaan van een betekenisvolle verslaggeving over langetermijnwaardecreatie reeds kunnen voorsorteren op de stroom aan Europese wet- en regelgeving op het gebied van (de rapportage over) ESG.³⁵

Allereerst is in het nalevingsonderzoek betrokken bpb 1.1.3, over de toezichthoudende rol van de RvC bij de strategie voor langetermijnwaardecreatie en de rapportage daarover in het RvC-verslag. De naleving van deze bepaling blijft ongekend hoog (99% in boekjaar 2021 tegenover 98% in boekjaar 2020). De beursvennootschappen in den vreemde laten een iets lager nalevingspercentage zien (boekjaar 2021: 93% en boekjaar 2020: 87%).³⁶

missarissen (bpb 2.1.1) wordt bijv. gebruik gemaakt van de volgende indicatoren: vennootschapsspecifieke expertise, concrete diversiteitsdoelstellingen en onderbouwing daarbij, de concrete omvang van de RvC en tot slot specifieke voorwaarden voor de onafhankelijkheid van commissarissen.

27 Monitoring Rapport 2021, p. 7 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 1 en 3-6.

28 Monitoring Rapport 2021, p. 7 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 1.

29 Zie daarover eerder Rietveld 2021, p. 131.

30 Zie onder meer A.A. Bootsma & J.B.S. Hijink, De beurs-NV in den vreemde. Een perspectief op modernisering van het NV-recht, Ondernemingsrecht 2014/15, afl. 2, p. 85-97 en A.A. Bootsma e.a., Multiple corporate citizenship in een veranderende wereld, Ondernemingsrecht 2021/97, afl. 14, p. 601-614.

31 Vanwege de ruimte die mij is toebedeeld voor dit artikel komen de verschillen tussen de diverse beursindexen en de verschillen naar omzet of bedrijfstak niet aan de orde (ook de commissie-Van der Meer Mohr besteedt hier in het Monitoring Rapport 2021 geen aandacht aan). Ik verwijs naar het SEO Nalevingsonderzoek, dat hieraan uitgebreid aandacht besteedt.

32 Monitoring Rapport 2021, p. 4-5.

33 Monitoring Rapport 2021, p. 4 en 8. Het kabinet waardeert de inzet van de commissie om bedrijven te stimuleren om meer betekenisvol te rapporteren. Door transparant te zijn kan het bedrijfsleven ook laten zien wat zijn maatschappelijke bijdrage is, wat weer kan bijdragen aan het vertrouwen in het bedrijfsleven, zie de Kabinetsreactie Code, p. 5-6.

34 Zie hierover uitgebreid Rietveld 2023, p. 40-42. Zie ook De Leeuw 2023, p. 50-51.

35 Zie noot 19.

36 SEO Nalevingsonderzoek, p. 7-8.

Ten aanzien van de kwaliteit van toelichting is allereerst beoordeeld of de rapportage van de RvC vooral procesmatig is ingestoken of meer inhoudelijk. Het nalevingsonderzoek toont aan dat net als vorig boekjaar in twee derde van de jaarverslagen nog altijd procesmatig wordt gerapporteerd, waarbij vennootschappen slechts beschrijven welke handelingen de RvC heeft ondernomen om aan zijn toezichtsverantwoordelijkheden invulling te geven. Er wordt dan bijvoorbeeld vooral verklaard dat is vergaderd over bepaalde onderwerpen tegenover rapportage waarin de inhoud van het toezicht van de RvC wordt geconcretiseerd. Het RvC-verslag geeft dan bijvoorbeeld een appreciatie op de visie op langetermijnwaardecreeatie of de (uitvoering van de) strategie op bijvoorbeeld gesignaleerde knel- of aandachtspunten.³⁷

Uit het nalevingsonderzoek blijkt verder dat 55% van de vennootschappen die procesmatig rapporteren, uitgaat van een generieke rapportage, waarbij algemene onderwerpen als 'de strategie' of 'diversiteit' worden behandeld. Uit zulke generieke toelichtingen blijkt echter minder waar de aandacht van de RvC naar uit is gegaan en hoe dat relevant is voor de vennootschap. Het overige deel van de vennootschappen (45%) gaat ook in op die aspecten van de strategie of het door de RvC uitgeoefende toezicht die voor die vennootschap specifiek zijn.³⁸

Ten slotte is gekeken naar de eigen visie van de RvC. Een kwart van alle RvC-verslagen bevat zo'n visie op langetermijnwaardecreeatie en de (uitvoering van de) strategie. Hierbij worden bijvoorbeeld aandachts- of knelpunten gesignaleerd of de RvC geeft een beschouwing op de gemaakte strategische keuzes. Vennootschappen die inhoudelijk rapporteren zonder een eigen visie te geven gaan bijvoorbeeld in op generieke externe omstandigheden zonder te verduidelijken hoe deze naar de mening van de RvC van invloed zijn op langetermijnwaardecreeatie en de (uitvoering van de) strategie.³⁹

In de focusgroepen hebben de deelnemende vennootschappen opgemerkt dat procesmatige rapportage past bij bpb 1.1.3, niet alleen omdat deze bpb verantwoording vraagt over de wijze waarop de RvC betrokken is, maar bijvoorbeeld ook vanwege de bedrijfsvertrouwelijkheid, de wens van bestuur en RvC om met één mond te spreken, de balans tussen de rollen van het bestuur en de RvC en het voorkomen van onrust onder aandeelhouders en stakeholders. Een deel van de vennootschappen vraagt zich bovendien af of het jaarverslag wel de juiste plaats is voor een nadere inhoudelijke verduidelijking op de rol van de RvC ten aanzien van de strategie. Deelnemers benoemen dat dit ook gebeurt tijdens de algemene vergadering of tijdens bilaterale gesprekken met aandeelhouders. Een deel van de deelnemende vennootschappen is daarnaast van mening dat zij niet meer inhoudelijk relevant en vennoot-

schapsspecifiek kunnen rapporteren dan zij nu al doen, terwijl andere erkennen dat er nog ruimte voor verbetering is.⁴⁰

Slotsom ten aanzien van bpb 1.1.3 is dat slechts een derde van de beursvennootschappen inhoudelijk inzicht en kleuring geeft in de wijze waarop de RvC betrokken is bij de totstandkoming van en toezicht houdt op de strategie en naar welke bijzondere onderwerpen de aandacht van de RvC uitgaat. Een eigen visie van de RvC is onmisbaar, aldus de commissie-Van der Meer Mohr, waarbij inzicht wordt gegeven in hoe en in welke mate de RvC betrokken is bij de uitvoering van de strategie voor langetermijnwaardecreeatie en wat hierbij gesignaleerde knel- of aandachtspunten zijn geweest. Er hoeft overigens geen volledige inzage te worden gegeven in kritische discussies tussen bestuur en RvC of wat de precieze impact is van de RvC op de strategie voor langetermijnwaardecreeatie.⁴¹

Bpb 1.1.4 gaat over de verslaglegging door het bestuur over de strategie voor langetermijnwaardecreeatie. De naleving bij vennootschappen genoteerd in Nederland is net als vorig jaar hoog (98% voor zowel boekjaar 2021 als boekjaar 2020). De beursvennootschappen in den vreemde leven zelfs 100% na (boekjaar 2020: 97%).⁴²

Bij de kwalitatieve beoordeling is ten eerste beoordeeld of vennootschappen in de verantwoording over de strategie alleen aandacht besteden aan financiële/bedrijfsmatige aspecten of ook aan ESG-aspecten. Gebleken is dat slechts 46% van de vennootschappen expliciet aandacht besteedt aan deze aspecten,⁴³ terwijl *alle* vennootschappen in hun jaarverslag aandacht hebben voor financiële en bedrijfsmatige aspecten van de strategie. Uit het onderzoek blijkt verder dat 77% van de vennootschappen die bpb 1.1.4 toepassen, (deels) uitlegt waarom de financiële en bedrijfsmatige aspecten van de strategie specifiek passend zijn voor de vennootschap. Van de vennootschappen die expliciet aandacht besteden aan ESG-factor is dit slechts 59%.⁴⁴

Vennootschappen verschillen verder in de mate waarin zij vermelden welke acties zij kunnen of willen ondernemen om hun strategische doelen te bereiken, en welke randvoorwaarden daarvoor gelden. Van de vennootschappen met aandacht voor ESG (46%) maakt 70% dit zogenoemde handelingsperspectief duidelijk. Van de vennootschappen met aandacht voor de financiële en bedrijfsmatige aspecten van de strategie (100%) is dit 62%. Ten slotte is gebleken dat zo'n 45% van de vennootschappen die aandacht besteden aan de financiële aspecten – ten minste in enige mate – de financiële of bedrijfsmatige

40 Monitoring Rapport 2021, p. 11 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 12-13.

41 Monitoring Rapport 2021, p. 5, 8 en 11.

42 Monitoring Rapport 2021, p. 12.

43 SEO benoemt dat deze vennootschappen mogelijk wel een separate ESG-strategie hebben, maar dat als gevolg van de separate rapportage onduidelijk blijft hoe deze zich verhoudt tot de bedrijfsmatige en financiële aspecten van de strategie van de vennootschap, zie SEO Nalevingsonderzoek, p. 15.

44 Monitoring Rapport 2021, p. 12-13 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 15.

37 Monitoring Rapport 2021, p. 9-10 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 8.

38 Monitoring Rapport 2021, p. 10 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 10.

39 Monitoring Rapport 2021, p. 9-10 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 10.

bijdragen koppelen aan de strategie voor langetermijnwaardecreatie. Voor ESG-aspecten van de strategie is dit slechts 30%.⁴⁵

Afdronk van de gesprekken tijdens de focusgroepen is dat beursvennootschappen thans over de volle linie werk maken van ESG-thema's, waarbij de wat kleinere vennootschappen nog een inhaalslag moeten maken wat betreft rapportage over ESG. Soms is dit ook nog 'zoeken' voor vennootschappen, omdat het ESG-landschap zich in een transitie bevindt. Inhoudelijke knelpunten zijn volgens de deelnemers de conflicterende belangen van de verschillende stakeholders, de stem van *proxy advisors*⁴⁶ en in dit kader de ruimte voor het bestuur om een eigen belangenafweging te maken, welke ruimte kan afnemen met meer specifieke, concrete en/of inhoudelijke rapportage. De deelnemers wijzen ook op de eerder al genoemde trend dat ESG in toenemende mate 'juridiseert'. Het afwegen van deelbelangen van stakeholders in de visie of strategie wordt moeilijker wanneer juridisch gewicht wordt toegekend aan elk deelbelang. Dit maakt vennootschappen voorzichtiger.⁴⁷

In het besef dat het betrekken van ESG-aspecten in de verantwoording relatief nieuw is en dit zich in de komende tijd nog zal gaan ontwikkelen, concludeert de commissie-Van der Meer Mohr dat te weinig vennootschappen (46%) gedegen ingaan op ESG-aspecten in de verantwoording over de visie op langetermijnwaardecreatie en de strategie ter realisatie daarvan. Een uitleg waarom de financiële en ESG-aspecten passend zijn voor de vennootschap, welke stappen de vennootschap zet om deze daadwerkelijk te realiseren, en hoe deze aspecten bijdragen aan langetermijnwaardecreatie is aan te bevelen. De Code 2022 is hierop ook aangescherpt. Van bestuurders en commissarissen wordt niet alleen verwacht dat zij aandacht besteden aan de consequenties van beslissingen voor de langetermijnstrategie en de impact op stakeholders, maar ook dat zij duurzaam handelen vanuit ecologisch, sociaal en economisch perspectief, aldus de commissie-Van der Meer Mohr.⁴⁸

4.2 Diversiteit (profielchets RvC en rapportage)

Op het gebied van diversiteit heeft de commissie-Van der Meer Mohr allereerst bpb 2.1.1 over de profielchets van de RvC onderzocht. In de profielchets wordt ingegaan op (1) de deskundigheid en achtergrond van de commissarissen, individueel en als groep, (2) de diversiteit binnen de RvC, zoals uitgewerkt in bpb 2.1.5, (3) de omvang van de RvC en (4) de onafhankelijkheid van de commissarissen (zie bpb 2.1.7 t/m 2.1.10). Bij structuurvennootschappen is een profielchets wettelijk verplicht (art. 2:158/268 lid 3 BW).

Bpb 2.1.1 wordt door vennootschappen met een Nederlandse notering minder goed nageleefd dan vorig jaar: 92%⁴⁹ in boekjaar 2021 tegenover 98% in boekjaar 2020. Bij de beursvennootschappen in den vreemde is het nalevingspercentage slechts 64%. De gemiddelde naleving komt dit boekjaar dan ook uit op 84%.

Opvallend is dat uit de kwalitatieve beoordeling blijkt dat veel profielchetsen verouderd zijn. Van de tachtig profielchetsen waarvan duidelijk is wanneer deze zijn opgesteld,⁵⁰ is 40% ouder dan vijf jaar. Bovendien is gebleken dat vennootschappen vaak gebruik maken van dezelfde zinsneden in hun profielchets; weinig toegespitst op de vennootschap derhalve en veel boilerplates.⁵¹ Individuele profielen en matrices voor interne doeleinden worden wel regelmatig aangepast aan maatschappelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld met betrekking tot expertise op het gebied van digitalisering en cybersecurity. De commissie-Van der Meer Mohr roept vennootschappen op om ook de externe profielchets actueel te houden, zodat deze relevanter is en de rapportage daarmee meer betekenisvol wordt.⁵²

De vennootschappen die bpb 2.1.1 toepassen, gaan in bijna alle gevallen in op de gewenste deskundigheid en achtergrond van commissarissen door een opsomming te geven van competenties en expertises die in de RvC vertegenwoordigd moeten zijn. Slechts 13% van de vennootschappen licht echter toe waarom welke specifieke expertisegebieden op dit moment vertegenwoordigd moeten zijn in de RvC. Verder maakt 52% van de vennootschappen de diversiteitsdoelen in de profielchets concreet en meetbaar. Vennootschappen verwijzen hiervoor naar streefcijfers (veelal het welbekende een derde mannen en een derde vrouwen) en uiten vooral de wens om de RvC divers te laten zijn, onder verwijzing naar de factoren nationaliteit, leeftijd, geslacht en achtergrond (zie bpb 2.1.5). Zij concretiseren niet wat zij onder divers verstaan. Van de vennootschappen die concreter maken wat de diversiteitsdoelen zijn, licht 40% toe waarom is gekozen voor deze doelen door bijvoorbeeld te vermelden dat zij (een specifiek aantal) bestuurders en commissarissen uit bepaalde landen willen hebben, omdat zij een significant deel van hun omzet in deze landen realiseren.⁵³

Een ruime meerderheid (91%) concretiseert in de profielchets de beoogde omvang van de RvC. In veel gevallen wordt een

⁴⁵ Monitoring Rapport 2021, p. 12-13 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 16.

⁴⁶ Zie over de stemadviesbureaus ook Rietveld 2023, p. 42.

⁴⁷ Monitoring Rapport 2021, p. 15 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 18-19. Zie ook Olaerts 2023, p. 32.

⁴⁸ Monitoring Rapport 2021, p. 8 en 15.

⁴⁹ Monitoring Rapport 2021, p. 16. SEO Nalevingsonderzoek, p. 20-21 vermeldt een nalevingspercentage van 91%.

⁵⁰ Dit blijkt niet altijd uit de gehanteerde profielchetsen.

⁵¹ Monitoring Rapport 2021, p. 17 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 21.

⁵² Monitoring Rapport 2021, p. 5, 8 en 18. Met het oog op de implementatie van de Code 2022 is het sowieso aan te bevelen om de profielchets tegen het licht te houden, nu uit de toelichting bij bpb 2.1.4 en 2.4.6 blijkt dat ten aanzien van de thema's duurzaamheid en digitalisering bij het bestuur en de RvC diepgaande kennis en ervaring aanwezig moeten zijn en moet worden geborgd dat zij hier voldoende training en opleiding in ontvangen. Ook de CSRD bepaalt dat het bestuur en de RvC en hun individuele leden kennis en expertise moeten hebben op het gebied van ESG. Zie daarover ook Rietveld 2023, p. 46 en meer in het bijzonder noot 86.

⁵³ Monitoring Rapport 2021, p. 17 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 22-23.

ondergrens aan de omvang gesteld, bijvoorbeeld dat de RvC (in aansluiting op art. 2:158 lid 2 BW) dient te bestaan uit ten minste drie leden. Ten slotte neemt 60% van de vennootschappen specifieke voorwaarden voor de onafhankelijkheid van commissarissen in de profielschets op. Deze vennootschappen stellen dan niet alleen dat de leden van de RvC onafhankelijk moeten zijn of kunnen optreden, maar ook wat zij onder onafhankelijkheid verstaan. Er wordt daarbij veelal verwezen naar de onafhankelijkheidsvereisten uit de Code.⁵⁴

Uit de focusgroepen blijkt dat profielschetsen vooral de uitgangspunten voor de samenstelling van de RvC vastleggen. Deze zijn veelal generiek geformuleerd om bewegingsvrijheid te creëren, zodat de profielschets niet bij elke benoeming hoeft te worden aangepast. Indien een nieuwe commissaris moet worden benoemd, wordt deze intern ingevuld voor een instructie voor een headhunter of de beraadslagingen over nominatie en selectie. Daarnaast wordt benoemd dat de zogenoemde zachte criteria, zoals persoonlijkheid of chemie binnen de RvC, zich moeilijk laten vatten in een formele profielschets, al vinden vennootschappen deze zachte criteria wel belangrijk. Ten slotte wordt benadrukt dat aandeelhouders en stakeholders ook andere middelen hebben om zicht te krijgen op de mate waarin de RvC voldoende is toegerust voor zijn taak, zoals de toelichting bij de agenda voor de algemene vergadering en de *one-on-ones* buiten de algemene vergadering om.⁵⁵

Net als voorgaand boekjaar is ook bpb 2.1.6 inzake de rapportage over diversiteit meegenomen in het onderzoek. De naleving van deze bepaling is voor vennootschappen met een notering in Nederland sinds vorig jaar iets omhooggegaan (87% in boekjaar 2021 versus 83% in boekjaar 2020). Het percentage gemotiveerde afwijking ligt bij deze bpb wel hoger dan bij andere bpb's (7% tegenover gemiddeld 2% voor de andere bepalingen). Hiermee blijft bpb 2.1.6 meerjarig een van de minder nageleefde rapportagebepalingen. De naleving van de gehele onderzoeks populatie (inclusief vennootschappen met een notering in het buitenland) is 85%.⁵⁶

In de inhoudelijke analyse is allereerst gebleken dat ruim twee derde van de vennootschappen concrete, meetbare en navolgbare doelen opneemt in het jaarverslag. Hierbij kan worden gedacht aan het benoemen van een concrete streefwaarde, bijvoorbeeld dat een derde van de managementfuncties door vrouwen moet zijn vervuld. Dit staat tegenover vennootschappen die bijvoorbeeld slechts de wens benoemen om de samenstelling van het bestuur, de RvC en/of de (sub)top een afspiegeling te laten zijn van het werknemersbestand of de maatschappij. Slechts een derde van de vennootschappen verduidelijkt hoe de doelen specifiek (passend) zijn voor de vennootschap. Ten slotte koppelt 38% op enige wijze de doelen van het beleid, de uitvoering dan wel implementatie ervan, en de geboekte resultaten met elkaar. Een vennootschap die de

genderdiversiteit in de top wil vergroten door interne doorstroom te stimuleren, licht dan bijvoorbeeld toe wat is gedaan om deze doorstroom te ontwikkelen of versnellen.⁵⁷

Uit de gesprekken in de focusgroepen blijkt dat vennootschappen meer doen aan diversiteit dan volgt uit het jaarverslag, bijvoorbeeld in gesprekken met stakeholders en aandeelhouders. Rapportage over D&I wordt bovendien als lastig ervaren vanwege de 'zachte' elementen waaruit deze begrippen eveneens bestaan, nu het jaarverslag vooral een 'technisch' document is. Interessant is verder dat vennootschappen vaak op verschillende plekken in het jaarverslag rapporteren over diversiteit. Bpb 2.1.6 vraagt om rapportage in de corporate governance-verklaring (de rapportage daar ziet met name op het bestuur, de RvC en het topmanagement), maar in aanvulling hierop gaan veel vennootschappen ook in op diversiteit in het RvC-verslag of het jaarverslag (aldaar veelal gericht op de hele onderneming, bijvoorbeeld in een People & Culture-hoofdstuk).⁵⁸

Hoewel de commissie-Van der Meer Mohr begrijpt dat vennootschappen soms meer doen op het gebied van diversiteit dan zij in hun jaarverslag aantonen, moedigt zij vennootschappen aan om toch een stap extra te zetten op het gebied van rapportage over diversiteit. Hierbij kan worden gedacht aan een toelichting bij de acties die de vennootschap op het gebied van diversiteit heeft ondernomen en het geven van meer inzage in de dilemma's die daarbij een rol speelden. Praktisch wijst de commissie-Van der Meer Mohr erop dat een D&I-beleid – zoals opgenomen in de Code 2022 – begint met bewustwording en doelstellingen, en dat deze bewustwording weer begint met het verkrijgen van inzicht – waar relevant en mogelijk – in instroom, doorstroom en retentie van werknemers.⁵⁹

4.3 Cultuur

Cultuur en met name ook – als onderdeel daarvan – de sociale veiligheid en de bespreekbaarheid en mogelijkheid tot het melden van (vermoedens van) misstanden en onregelmatigheden nemen in de Code 2022 een belangrijke plaats in. In het kader van de verantwoording over cultuur is aan bpb 2.5.4 toegevoegd dat verantwoording wordt afgelegd over (i) de cultuur binnen de onderneming en of het gewenst is daar wijzigingen in aan te brengen, en (ii) hoe de cultuur, de onderliggende waarden en gedragingen die binnen de onderneming worden bevorderd, bijdragen aan duurzame langetermijnwaardecreatie en, indien gewenst is daar wijzigingen in aan te brengen, welke initiatieven worden ondernomen om deze bijdrage verder te vergroten. In de Code 2016 luidde bpb 2.5.4 nog aldus dat het bestuur een toelichting moest geven op (i) de waarden en de wijze waarop deze worden ingebed in de vennootschap,

54 Monitoring Rapport 2021, p. 17 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 23.

55 Monitoring Rapport 2021, p. 18 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 24.

56 Monitoring Rapport 2021, p. 19 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 26.

57 Monitoring Rapport 2021, p. 19-21 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 26-28.

58 Monitoring Rapport 2021, p. 21 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 29-30.

59 Monitoring Rapport 2021, p. 21. De commissie-Van der Meer Mohr verwijst hiervoor naar het thema 'Diversiteit en inclusie' van de SER, het SER-diversiteitsportaal en de best practices die daar te vinden zijn.

en (ii) de werking en naleving van de gedragscode (sub ii is overigens behouden in de Code 2022 als bpb 2.5.4 sub iii). Toen stonden derhalve de kernwaarden nog centraal.

Uit het nalevingsonderzoek blijkt wederom dat ook deze bepaling meerjarig een van de minder nageleefde bepalingen is. Het nalevingspercentage ligt dit boekjaar lager voor zowel vennootschappen met een Nederlandse notering (80% tegenover 90% in boekjaar 2020) als vennootschappen in den vreemde (67% tegenover 82% in boekjaar 2020). De algehele naleving door de gehele populatie is 77%.⁶⁰

Het kwalitatieve onderzoek toont aan dat veel vennootschappen die bpb 2.5.4 toepassen vooral hun waarden opsommen (63%), zonder duidelijk te maken wat zij onder deze waarden verstaan (slechts 37% doet dat wel) of wat deze voor de vennootschap betekenen (slechts 32%). Van belang hierbij is ook dat veel vennootschappen vergelijkbare kernwaarden hantieren, zoals integriteit, *entrepreneurship* of veiligheid. De vennootschappen die deelnemen in de focusgroepen vinden dit overigens niet zo vreemd, omdat waarden een samenvatting zijn van de cultuur binnen een vennootschap, en waarden kunnen daarin voor meer vennootschappen leidend zijn.⁶¹

Ongeveer een derde van de vennootschappen die bpb 2.5.4 toepassen, legt uit hoe de waarden worden ingebed in de vennootschap en haar onderneming. Zij benoemen dan bijvoorbeeld dat er een cultuurprogramma is of specifieke trainingen zijn verzorgd, en verduidelijken vervolgens hoe deze activiteiten invulling geven aan of aansluiten bij de waarden. Slechts 16% van de vennootschappen verduidelijkt de rol die de gedragscode voor de vennootschap vervult, door bijvoorbeeld toe te lichten welke rol de gedragscode heeft in het organiseren en behouden van een gezonde *risk culture*.⁶² In de literatuur wordt aangenomen dat niet enkel zou moeten worden ingegaan op de werking van de gedragscode door middel van een beknopte beschrijving van deze gedragscode (met verwijzing naar de vindplaats), maar dat het bestuur ook zou moeten vermelden hoe de gedragscode wordt nageleefd en wat er wordt gedaan om ervoor te zorgen dat een dergelijke gedragscode in de praktijk wordt gebracht.⁶³ Op dit punt lijkt er dus werk aan de winkel voor de beursvennootschappen.

Net als bij de overige onderzochte bepalingen komt in de focusgroepen naar voren dat aandeelhouders en stakeholders ook op andere manieren inzicht kunnen krijgen in de cultuur van de vennootschap, bijvoorbeeld via *engagement* met bestuurders of commissarissen. Bij de vennootschappen leeft het idee dat belanghebbenden op deze manier een beter beeld

kunnen krijgen van de cultuur binnen een vennootschap dan wanneer zij zich uitsluitend baseren op het jaarverslag.⁶⁴

De commissie-Van der Meer Mohr noemt de lagere naleving van deze bepaling teleurstellend, gezien het grote belang van cultuur binnen organisaties (dit laatste wordt overigens ook benadrukt door de vennootschappen die deelnamen aan de focusgroepen). De indruk bestaat dat vennootschappen wel de ambitie en de wil hebben om goede verantwoording af te leggen over cultuur, maar dat het hun ontbreekt aan goede handvatten daarvoor. De actualisatie van de Code beoogt een impuls te geven aan het verbeteren van de verantwoording over cultuur, aldus de commissie-Van der Meer Mohr.⁶⁵

5 Een blik vooruit: aandachtspunten voor een opvolgende commissie

Naast terugkijken blijkt de commissie-Van der Meer Mohr gelukkig ook nog een laatste keer vooruit. In het Slotdocument geeft de commissie-Van der Meer Mohr een aantal aandachtspunten mee voor een opvolgende commissie. Hiervoor kwam al aan de orde dat het op dit moment nog onzeker is of er nieuwe commissieleden zullen worden benoemd. De minister gaat zich hierover buigen als de resultaten kenbaar zijn uit de inmiddels gestarte verkenning naar hoe de Code toekomstbestendig kan worden ingericht.⁶⁶ Desalniettemin is het waardevol om deze aandachtspunten te benoemen, omdat dit ook vennootschappen houvast kan bieden voor hun rapportage in de toekomst.

Zoals al in paragraaf 2 aan de orde kwam, wijst de commissie-Van der Meer Mohr allereerst op de gevaren van overlap tussen wetgeving en de Code⁶⁷ en het ontbreken van een duidelijke richting welke maatschappelijke thema's waar geregeld zouden moeten worden. Hier zou volgens de commissie-Van der Meer Mohr meer regie moeten plaatsvinden, waarvoor structureel overleg nodig is tussen een eventuele toekomstige commissie, de schragende partijen en wetgevingsinstanties.⁶⁸ In het kader van de worsteling van vennootschappen met de praktische invulling van de maatschappelijke thema's en het stokken van de dialoog tussen de schragende partijen en de stakeholders van de vennootschap beveelt de commissie-Van der Meer Mohr vennootschappen, bestuurders en commissarissen aan om transparant te zijn over de door hen ervaren uitdagingen en dilemma's ten aanzien van de transities binnen deze maatschappelijke thema's. De commissie-Van der Meer Mohr meent dat met alle partijen constant een dialoog over corporate governance zou moeten worden gevoerd.⁶⁹

⁶⁰ Monitoring Rapport 2021, p. 22 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 31-32.

⁶¹ Monitoring Rapport 2021, p. 22 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 32-33 en 36.

⁶² Monitoring Rapport 2021, p. 22 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 32-33.

⁶³ R.H. Kleipool e.a. (red.), *Commentaar & Context Corporate Governance Code*, Den Haag: Boom juridisch 2017, p. 130-131.

⁶⁴ Monitoring Rapport 2021, p. 23 en SEO Nalevingsonderzoek, p. 36.

⁶⁵ Monitoring Rapport 2021, p. 23.

⁶⁶ Zie de Kamerbrief Code en de Kabinetsreactie Code.

⁶⁷ Juist ook de reden dat de commissie-Van der Meer Mohr het tegengaan van deze overlap zag als een van de doelstellingen bij de herziening van de Code 2016.

⁶⁸ Slotdocument, p. 5. Zie eerder ook Rietveld 2023, p. 39-40 en Olaerts 2023.

⁶⁹ Slotdocument, p. 5. Zie hierover ook Rietveld 2023, p. 39-40 en Olaerts 2023.

Naast deze meer algemene observaties benoemt de commissie-Van der Meer Mohr enkele onderwerpen die bij de eerstvolgende herziening van de Code kunnen worden meegenomen.⁷⁰

Allereerst vraagt de commissie-Van der Meer Mohr aandacht voor de one-tier board en dan met name de onderbelichte rol van dit type bestuursmodel in hoofdstuk 5 van de Code (principe 5.1 en bijbehorende bpb 5.1.1 t/m 5.1.5). De commissie stelde deze problematiek eerder aan de orde bij de herziening van de Code 2016. Toen werd in een aparte consultatie naar de toepasbaarheid van de Code op one-tier boards door de commissie voorgesteld om de bepalingen in de Code over de one-tier board aan te passen. Daarnaast stelde de commissie voor om in een *guidance document* inzichtelijk te maken waar de verschillen tussen one- en two-tier bestuursstructuren zitten en te vermelden waar de vennootschap met een one-tier bestuursstructuur een keuze kan maken. Uit de consultatiereacties werd echter duidelijk dat er met name behoefte was aan voldoende flexibiliteit om invulling te geven aan de governance voor one-tier boards, maar dat meer praktijkervaring nodig zou zijn om daadwerkelijk van best practices te kunnen spreken. Bovendien bleek de behoefte aan guidance beperkt, zodat de toenmalige commissie bij de herziening van de Code 2016 volstond met het doorvoeren van enkele minimale wijzigingen in hoofdstuk 5.⁷¹ Nu de one-tier board in populariteit toeneemt,⁷² lijkt de tijd rijp voor een meer inhoudelijke analyse. Het is afwachten of, en zo ja, op welke wijze, een eventuele opvolgende commissie hier invulling aan gaat geven.

Daarnaast beveelt de commissie-Van der Meer Mohr een eventuele opvolgende commissie aan om nogmaals naar de bepaling te kijken die ziet op de verantwoording over beloningsverhoudingen binnen de vennootschap (bpb 3.4.1 sub iv),⁷³ zodat het verschil tussen wat maatschappelijk verantwoord wordt geacht en wat de schragende partijen bereid zijn aan regulering af te spreken niet te groot wordt. Deze bepaling is in de Code 2016 geïntroduceerd en beoogde vennootschappen aan te zetten tot reflectie op en bewustwording van de beloningsverhoudingen tussen met name bestuurders en werknemers. Zo werd onder meer van individuele bestuurders verwacht dat zij hun visie op de verticale beloningsverhoudingen zouden geven. Nu hier in de praktijk echter niet veel van terecht lijkt te komen, aldus de commissie-Van der Meer Mohr, ligt volgens haar herbezinning op deze bepaling voor de hand.

Andere onderwerpen waarvoor de commissie-Van der Meer Mohr aandacht vraagt, betreft ten eerste het spanningsveld dat Nederlandse beursvennootschappen in den vreemde ervaren tussen de Code en het Nederlandse vennootschapsrecht enerzijds en de op hen van toepassing zijnde buitenlandse beursregels anderzijds.⁷⁴ Daarnaast wijst de commissie-Van der Meer Mohr op de stapeling van de responstijd in de Code en de wettelijke bedenktijd in Boek 2 BW, temeer omdat meerdere respondenten in de consultatie hier kritische kanttekeningen bij plaatsten, en aandacht voor de onafhankelijkheidsvereisten in bpb 2.1.8, omdat deze voor de praktijk onvoldoende duidelijk blijken te zijn.⁷⁵ Ten slotte adviseert de commissie-Van der Meer Mohr een eventuele opvolgende commissie om de niet-overgenomen aanbevelingen uit het rapport ‘Versterking verantwoordingsketen’ van de Universiteit Leiden van 6 april 2021⁷⁶ nader te bespreken met de schragende partijen. Dit laatste lijkt in ieder geval noodzakelijk daar waar het de invoering van een verklaring omtrent risicobeheersing (VOR) (ook wel het *in control statement*) betreft, nu de Tweede Kamer de gewijzigde motie van de leden De Jong en Van Weyenberg van 4 april 2023 heeft aangenomen, die noopt tot het opnemen van een VOR in de Code dan wel – indien dit niet op korte termijn haalbaar is – dat hierover wetgeving wordt voorbereid.⁷⁷

Kortom, genoeg werk voor een opvolgende commissie lijkt mij. De minister is nu aan zet om de nieuwe leden van deze commissie te benoemen.

6 Afronding

Ik kom tot een afronding. Vier jaar werk van de commissie-Van der Meer Mohr heeft veel opgeleverd, met de publicatie van de herziene Code 2022 als prachtig slotstuk. In het kader van de monitoring valt met name op dat de commissie-Van der Meer Mohr een steeds meer betekenisvolle rapportage tot uitgangspunt heeft genomen. Daarmee tracht de commissie-Van der Meer Mohr vennootschappen voor te bereiden op wat straks vanuit Europa allemaal op hen afkomt. Vennootschappen zijn bovendien nog niet uitgeleerd, aldus de commissie-Van der Meer Mohr. Enkele nuttige aanbevelingen op dit gebied kunnen de beursvennootschappen meenemen naar komende boekjaren. Ook de Code 2022 dient hierbij als een belangrijk kompas. Ik kijk uit naar de aankomende verslaggevingsseizoenen!

70 De commissie-Van der Meer Mohr constateert zelf dat de Code 2022 binnen afzienbare tijd weer aan herziening toe zal zijn vanwege de eerdergenoemde evoluerende maatschappelijke ontwikkelingen. Zie hierover Rietveld 2023, met name de conclusie op p. 47.

71 Verantwoordingsdocument herziening van de Code 2016, 8 december 2016, p. 27, www.mccg.nl/publicaties/publicaties/2016/12/8/verantwoordingsdocument-herziening-code-2016.

72 Zie ook C.R. Nagtegaal & M. van Olffen, Voorstel voor actualisatie van de Corporate governance code: nadruk op ‘ESG’, *Ondernemingsrecht* 2022/72, afl. 12-13, p. 512.

73 Zie hierover ook Rietveld 2023, p. 44.

74 Zie hierover eerder Rietveld 2023, p. 45-46.

75 Zie over beide onderwerpen eerder Rietveld 2023, p. 43-44 resp. p. 47.

76 Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/04/06/versterking-verantwoordingsketen.

77 Kamerstukken II 2022/23, 32637, nr. 558. Eerder drongen diverse partijen als Eumedion, de VEB en de AFM al aan op een verplichte VOR. Zie ook Rietveld 2023, p. 44-45 en meer in het bijzonder noot 73 en 75.